

Slaugos studentų sąveikos su mentoriais patirtys klinikinėje praktikoje

Aušrinė Žilionytė

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas

Stanislav Sabaliauskas

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas

Jurgita Stirblienė

Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas

Santrauka. Slaugos mentorystė Lietuvoje, palyginti su kitomis šalimis, nėra labai ištirta, tačiau panašumų esama ir Lietuvoje, ir užsienyje. Pastebima, kad geri studentų ir mentorių santykiai daro didelę įtaką studentų patirčiai. Mentorai, kurie rūpinasi ir daugiau laiko skiria studentams praktikos metu, daro įtaką pozityvesnei studentų patirčiai, dėl to studentai palankiau vertina praktiką.

Tyrimo tikslas – išanalizavus mokslinių tyrimų rezultatus iširti slaugos studentų patirtį bendraujant su mentoriais klinikinės praktikos metu. Buvo atlikta sisteminė mokslinės literatūros apžvalga.

Tyrimo rezultatai ir išvados. Rezultatai parodė, kad COVID-19 pandemijos laikotarpiu mentorai per praktiką su studentais praleido gerokai mažiau laiko, ir tai turėjo įtakos praktikos kokybei. Be to, per COVID-19 pandemiją slaugos studentai buvo dažniau pasitelkiami kaip papildoma darbo jėga, todėl daugiau laiko praleido dirbdami su skirtingais darbuotojais, o ne su jiems paskirtais mentoriais, kurie būtų pasidaliję savo žiniomis. Pastebėta, kad bendraujant su mentoriais dažnai trūksta glaudesnio ryšio, studentai neturi galimybės atvirai išsikalbėti apie problemas, o tai trukdo studentams tobulėti. Tačiau yra studentų, kurie patenkinti praktika ir mentoriais, padedančiais studentams gerinti savo kompetencijas per praktiką. Svarbu ugdyti ne tik studentus, bet ir mentorius, kad jie perduotų geriausias žinias ir padėtų studentams tobulėti.

Reikšminiai žodžiai: slaugos studentai, mentorai, klinikinė praktika, bendravimas, santykiai, patirtis.

NURSING STUDENTS' EXPERIENCES OF INTERACTING WITH MENTORS IN CLINICAL PRACTICE

Abstract. Nursing mentorships in Lithuania are not quite as well researched compared to other European nations. Good mentor-pupil relations make a huge difference in the quality of studies. Mentors that care, and invest more time in the students themselves, correlate with better student reviews and overall satisfaction in practical works.

The **aim** of the study was to investigate nursing students' experiences of interacting with mentors in clinical practice by analysing the results of research studies. A systematic review of the scientific literature was conducted.

Results and conclusions. The results showed that during the COVID-19 pandemic, mentors spent significantly less time with students during their placements, which had an impact on the quality of placements. It also came to be, that during the pandemic, students were used as additional working hands, and would shadow various hospital employees as opposed to the assigned mentors. Generally speaking, students tend to complain of a lack of personal connection with said mentors, with an underlying difficulty of bringing up personal problems and concerns. However, there are also students that are at ease with the quality of their studies, and with the mentors that assist them grow in the working environment. When discussing studies within the hospital/health setting, formation of good habits are appropriate for the students and mentors alike.

Keywords: nursing students, mentors, clinical practice, communication, relationships, experience.

Įvadas

Klinikinėje praktikoje įgyta patirtis yra reikšminga slaugos studentų profesiniam tobulėjimui. Slaugos studentų ir mentorių santykiai praktikos metu yra itin svarbūs slaugos specialistų rengimo kokybei. Mentorius palaikymas turi tiesioginę įtaką studentų patirtims klinikinėje praktikoje [5], yra svarbus stiprinant studentų pasitikėjimą savimi [16] ir plėtojant praktinius įgūdžius [1].

Darnūs ir tarpusavio pagarba grįsti mentorių ir studentų santykiai praktikos metu lemia prasmingas studentų patirtis. Mentorių rūpinimasis studentais daug prisideda formuojant studentų profesinius įgūdžius, pasireiškiančius

rūpyba pacientais ir pacientų saugumo užtikrinimu. Mentorių palaikymas padeda studentams susidoroti su skirtingomis emocinėmis būsenomis, kurių kyla praktikos metu bendraujant su pacientais [11].

Studentų patirčių atliekant praktiką tyrimai yra svarbūs, nes leidžia atsižvelgti į asmenines studentų patirtis ir praktikos metu kylančias problemas, o tai yra aktualu ieškant būdų, kaip būtų galima stiprinti studentų žinias ir įgūdžius, kartu tobulinant sveikatos priežiūros sistemą Lietuvoje. Tačiau tyrimai [15] atskleidžia, kad daugelis studentų bijo kalbėti apie per praktiką kylančias problemas. Todėl yra svarbu skatinti studentus nebijoti atvirai kalbėtis apie savo patirtis, o mentoriams padėti tobulinti komunikacines kompetencijas bendraujant su studentais, siekiant sklandžios praktikos eigos ir sprendžiant praktikos metu iškylančias problemas. Atlikdami praktiką studentai gilina profesinei veiklai būtinas žinias ir ugdo kompetencijas, tačiau, nesuteikiant studentams pakankamai būtinos informacijos ir grįžtamojo ryšio, studentai negali efektyviai atlikti praktikos ir dirbti baigę mokslus. Nepaisant to, kad daugelis tyrimų liudija praktikos naudą studentų tobulėjimui ir profesiniam augimui, pasitaiko atvejų, kai tiek studentai, tiek mentoriai susiduria su iššūkiais. Todėl mokslininkai pažymi, kad per praktiką svarbu užtikrinti sėkmingą mentorių ir studentų sąveiką. Studentų ir mentoriaus sąveika yra svarbi studentų įsitraukimui ir sėkmingam mokymuisi praktikos metu.

Slaugos praktika pagrįsta studento įsitraukimu į slaugytojų komandą. Mentoriai yra daugiau nei tiesiog patarėjai, jie ne tik turi daugiau patirties ir gali dalytis praktiniais patarimais, bet ir padeda studentams pažinti savo profesinį kelią [4]. Todėl komandiniai darbo įgūdžiai yra ypač svarbūs medicinoje ir geriausiai gali būti ugdomi dirbant komandoje. Praktikos metu svarbu, kad studentai jaustų komandos palaikymą, būtų skatinami nebijoti kelti klausimų ar ieškoti atsakymų kartu su komanda ir mentoriais. Mentoriai savo ruožtu turi demonstruoti deramą pavyzdį studentams, kad būtų gerai pasirūpinta pacientais ir išvengta klaidų. Pažymėtina, kad geri studentų ir mentorių santykiai yra svarbūs siekiant išvengti karjeros nutraukimo dėl profesinio išsekimo ar emocinio nuovargio.

Dažnai moksliniai tyrimai gilinasi į klinikinę praktiką bendrai, bet ne į mentoriaus ir studento santykius. Be to, retai atsižvelgiama į tai, kaip studentai jaučiasi praktikos metu bendraudami su mentoriais. Nors yra daug mokslinių tyrimų, tiriančių studentų patirtis klinikinėje praktikoje, vis dar maža tyrimų, kuriuose nagrinėjamos studentų ir mentorių sąveikos bei patirtys klinikinėje praktikoje. Todėl šiame darbe dėmesys telkiamas į studentų patirtis su mentoriais, siekiant nustatyti, kaip gerinti jų bendravimą.

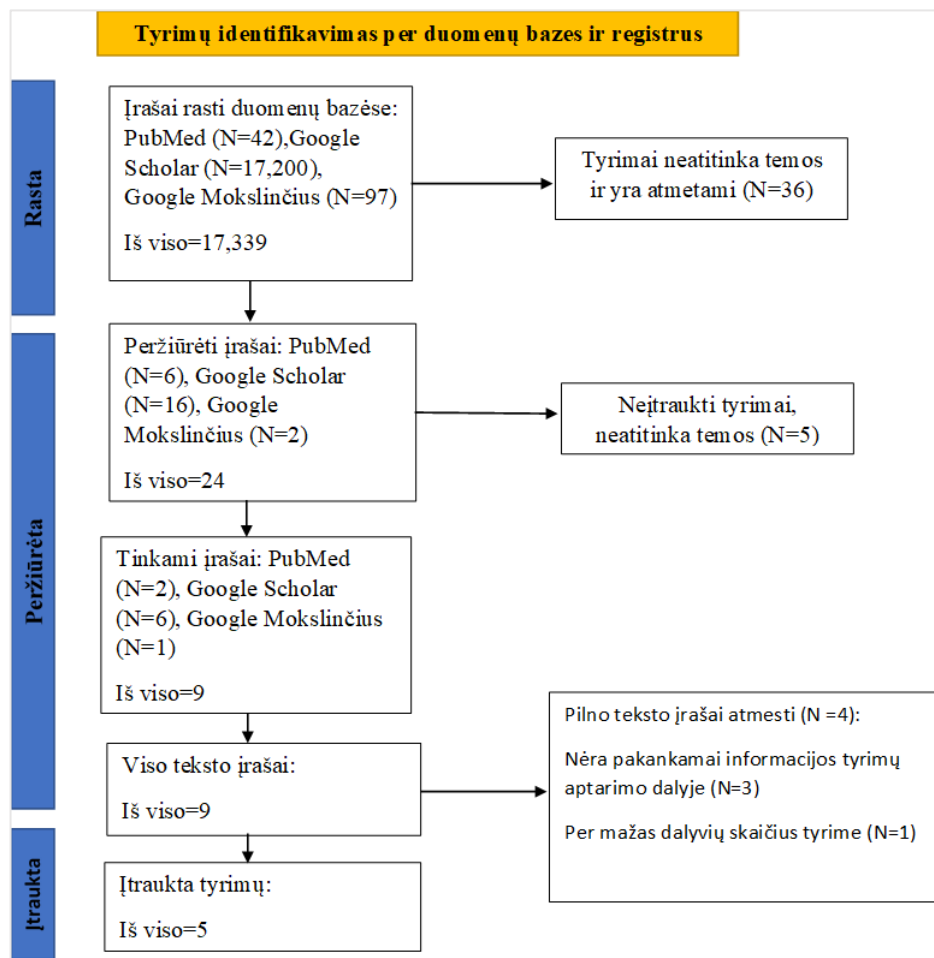
Mokslininkai [9], laikydamiesi Europos Tarybos rekomendacijų, rekomenduoja Lietuvos slaugos bakalauro studijų studentams atlikti ne trumpesnę klinikinę praktiką nei 50 proc. viso mokymosi laiko. Keičiantis ir tobulėjant mokymo ir mokymosi metodams, mentoriai turi taip pat tobulėti, kad galėtų geriau perduoti žinias studentams. Dažniausiai studentai atlikdami praktiką susiduria su tokiomis kliūtimis, kaip sunkumai bendraujant su mentoriais ir kitais specialistais, nepasitikėjimas mentoriais dėl mentorių blogai atliekamos praktikos ir baimė būti atviriems [2]. Tačiau pasitaiko atvejų, kad studentai gali būti ignoruojami ir išnaudojami kaip papildoma darbo jėga [8]. Šios kliūtys atsiranda dėl netinkamo mentorių paruošimo, dėl mokymo patirties stokos, medikams tenkančio didelio darbo krūvio ir mažai laiko, skiriamo studentams [10]. Tai mažina studentų mokymosi atliekant praktiką kokybę ir veiksmingumą. Šios problemos yra aktualios ir į jas turi būti atsižvelgta, kad tiek mentoriai, tiek studentai galėtų dirbti kartu ir teikti geriausią pagalbą pacientams.

Tyrimo tikslas – ištirti slaugos studentų sąveikos su mentoriais patirtis klinikinėje praktikoje, analizuojant atliktų tyrimų rezultatus.

Tyrimo medžiaga ir metodai

Tyrimo metu atlikta struktūrinė sisteminė mokslinės literatūros apžvalga [3]. Duomenų analizei atrinkti straipsniai, kuriuose aptariami mentorių ar supervizorių bendravimo su studentais praktikos metu klausimai. Paieška buvo atlikta *PubMed*, *Google Scholar*, *Google mokslinius* duomenų bazėse pagal paieškos žodžius anglų

kalba: *mentor, student nurses, clinical placement, university students, relationship, OR: nursing student, advanced practice nurse, trainee, supervisor NOT: medical students*. Paieškos žodžiai lietuvių kalba buvo versti iš anglų kalbos. Tekstai buvo atrinkti pagal šiuos atrankos kriterijus: publikacijos lietuvių ir anglų kalbomis, ne senesni negu 5 metų nemokami ir pilnu tekstu prieinami straipsniai. Iš 17 339 tinkamos buvo 9 publikacijos, iš jų liko tik 5, kurios labiausiai atitiko temą. Paieškos rezultatams taikyta *PRISMA Flow* diagrama (1 pav.) ir sisteminė literatūros apžvalga (lentelė).



1 pav. Straipsnių paieškos strategija

Tyrimo rezultatai ir jų aptarimas

Šiame darbe, remiantis naujausiais moksliniais tyrimais, siekiama atskleisti slaugos studentų patirtis sąveikaujant su mentoriais klinikinės praktikos metu (Lentelė). Mokslo publikacijų atranka parodė, kad daugiausia naujausių tyrimų studentų mentorystės slaugoje klausimais atlikta Jungtinėje Karalystėje (JK), kur studentų mentorystė yra gerai išplėtotą ir slaugytojai mentoriai kryptingai rengiami tam, kad galėtų veiksmingai dirbti su studentais. Pažymėtina, kad JK studentų mentorystė yra reglamentuojama Slaugos ir akušerijos tarybos (angl. *Nursing and Midwifery Council; NMC*) patvirtintomis nuostatomis, kuriomis privalo vadovautis mentoriai [12]. Mentoriai turi atsižvelgti į studentų poreikius, prisitaikyti prie studentų su negalia ar turinčių kitų poreikių, naudodami skirtingus mokymo metodus (*Royal College of Nursing; RCN, 2007*).

Lentelė. Straipsnių analizė

Tyrimo autorius (metai), šalis	Dalyviai (n), lytis, metai	Metodai	Radiniai
1. Brown, Jones, Davies (2020), Jungtinė Karalystė	N = 30 slaugytojos studentės (n = 16), slaugytojai mentoriai (n = 14).	Kokybinis tyrimas: antrinė teminė pusiau struktūruotų interviu analizė.	Slaugos studentų santykiai su mentoriais turi įtakos studentų įsitraukimui praktikos metu. Studentai, matydami prastą mentoriaus priežiūrą ir palaikymo stoką, gali nutylėti per praktiką kylančias problemas. Mentoriams rekomenduojama skirti daugiau laiko santykių su studentais plėtojimui, skatinant atvirą bendravimą ir suteikiant studentams galimybę kalbėtis apie praktiką, t. y. būti išklaustytiems, ir žinoti, kad mentoriai gali padėti spręsti praktikos metu kylančius rūpesčius.
2. Jack ir kt. (2018), Jungtinė Karalystė	N = 1425 (slaugos studentai) iš suaugusiųjų ir psichikos sveikatos slaugos krypties atliko apklausas. Nestruktūruoti interviu: slaugytojai studentai (n = 22)	Aprašomasis naratyvinis metodas Laisvos apklausos raštu ir nestruktūruotas interviu.	Mentoriaus bendravimas su studentais gali lemti studentų patirties praktikos metu suvokimą. Studentams svarbu jausti, kad jie yra vertinami ir gerbiami už savo indėlį praktikos metu. Toks požiūris grindžiamas efektyviu vadovavimu ir įgalinančia ugdymo filosofija. Teigiamų santykių kūrimas tarp darbuotojų komandų gali turėti didžiulį poveikį studentų gerovei ir yra būtinas kokybiškai pacientų priežiūrai. Plėtojant santykius su studentais svarbu skirti jiems laiko, vengti ignoravimo, mentoriai turi būti entuziastingi ir pozityviai nuteikti studentus.
3. Ulenaers ir kt. (2021), Belgija	18–56 m. amžiaus slaugos studentai (n = 665): moterys (n = 597); vyrai (n = 68); pirmo kurso studentai (n = 216), antro kurso studentai (n = 229); trečio kurso studentai (n = 199).	Skerspjuvio tyrimas, apklausa: demografiniai kintamieji; rizikos suvokimo, savarankiškumo, paramos ir bendravimo bei atsparumo kintamieji.	Užklupus netikėtoms situacijoms, lėtai prisitaikoma prie naujovių, kas turi įtakos slaugos studentų mokymosi kokybei. Per Covid-19 pandemiją sumažėjus mentorių ir studentų bendravimo laikui, išryškėjo studentų poreikis būti išklaustytiems ir gauti informacijos apie savo pažangą. Dėl per Covid-19 pandemiją įvykusių pokyčių praktikos metu pasikeitė studentų mokymo pobūdis, dėl ko studentai nebuvo tikri dėl pasirinktos specialybės. Mentoriams rekomenduotina besikeičiančias situacijas išnaudoti studentų kompetencijų ir įgūdžių ugdymui prisitaikant prie netikėtai užklupusių sunkumų. Taip pat yra svarbu atsižvelgti į studentų sveikatą ir palaikyti juos, jei kyla nerimas.
4. Gill Meeley (2021), Airija	Naudojantis 6 šaltiniais.	Literatūros analizė – kokybinių įrodymų sintezė, teminė sintezė.	Geras mentoriaus pavyzdys padidina studentų motyvaciją ir pasitikėjimą savimi. Mentorių skiriamas laikas bendravimui su studentais leidžia išnaudoti skirtingas mokymo(si) galimybes, suteikiant žinių, kurių jie stokoja, ir galimybes žinias pritaikyti praktiškai. Bendravimas su mentoriais padeda studentams geriau susipažinti su praktika ir praturtina jų žinias; studentams yra svarbu gauti atsakymus į praktikos metu kylančius klausimus, todėl

			bendravimas ir geri santykiai su mentoriais yra reikšmingi studentų patirčiai. Dėmesio stoka trukdo studentams tobulėti ir tapti kompetentingais slaugytojais. Mentorai turi atnaujinti savo žinias, kad galėtų studentams suteikti aukštos kokybės žinių ir padėtų kaupti gerą patirtį.
5. Urbonaitė, Kriukelytė (2021), Lietuva	N = 103 Slaugos studijų programos studentai. Antro kurso studentai (n = 36), trečio kurso studentai (n = 33), ketvirto kurso studentai (n = 34). Moterys (n = 99), vyrai (n = 4). Respondentai iki 21 m. (n = 55) ir kiti 22 m. ir vyresni (n = 48) respondentai.	Kiekybinis tyrimas – anoniminė internetinė anketinė apklausa.	Vertinant studentų pasitenkinimą klinikinė praktika, yra reikšminga mentorystės kokybė. Studentų pasitenkinimas praktika yra susijęs su santykių su mentoriais kokybės suvokimu. Įtraukiant į praktiką naujus studentus, būtina juos supažindinti su nauja vieta ir procedūromis, su kuriomis jie susidurs. Bendravimas su mentoriais ir grįžtamojo ryšio teikimas yra svarbūs studentų tobulėjimui praktikos metu. Mentorių pagalba laikoma pagrindiniu veiksniu, darančiu įtaką studentų pažintinei veiklai ir kompetentingam tobulėjimui klinikinėje aplinkoje.

Gerai santykiai su mentoriais, grindžiami bendravimu su grįžtamoju ryšiu, yra svarbūs studentų mokymosi procese [14]. Gerai mentorius ir studento santykiai pasižymi prieinamumu ir palaikymu, skatina atvirą bendravimą ir leidžia studentams iškilusias problemas sklandžiai spręsti atliekant praktiką [2]. Studijų rezultatai rodo, kad studentams svarbu jaustis svarbiems, išgirstiems, globojamiems ir suprastiems, jie nori jaustis priimti į komandą, tobulėti pasirinktoje srityje, bet nebūti išnaudojami, kad tinkamai išmokyti dalykų, kuriuos studentai privalo išmanyti [8]. Tačiau ne visi studentai turi gerus santykius su mentoriais, dėl to buvo nutylimos praktikos metu iškilusios problemos. Pažymėtina, kad būtent mentorai turėtų paskatinti atvirą bendravimą, kad studentai galėtų įsitraukti į bendradarbiavimą, t. y. nebijotų bendrauti ir išsakyti savo nuomonę, taip prisidėdami prie pacientų saugumo ir pačių mentorių tobulėjimo [2]. Taigi, mentorai turi rodyti iniciatyvą ir sudominti studentus, taip labiau įtraukdami studentus į praktiką [8]. Lietuvoje atliktų tyrimų rezultatai rodo, kad studentai gerai vertina mentorius pagalbinę gilinant teorines žinias ir praktinius įgūdžius. Mentorių kompetencijas studentai suvokia pagal tai, kaip sprendžiamos įvairios problemos, tačiau mentorai dažnai neaptaria studentų pasiekimų, nesukuria grįžtamojo ryšio [14]. Todėl norint, kad studentai galėtų tobulėti, reikia stiprinti bendravimą ir grįžtamąjį ryšį.

Studentų patirčių, atliekant praktiką per COVID-19 pandemiją, tyrimai atskleidė grįžtamojo ryšio svarbą mokantis. Pasaulinė COVID-19 pandemija ir priverstinė izoliacija paveikė daugelį socialinio gyvenimo sričių ir ypač sveikatos priežiūros sektorių, o tai turėjo įtakos studentų sąveikai su mentoriais atliekant praktiką. Belgijos mokslininkai, apžvelgdami slaugos studentų patirtis per COVID-19 pandemiją, pažymi, kad sumažėjęs komunikavimas su mentoriais turėjo įtakos studentų darbui komandose. Nors per pandemiją studentams atliekant praktiką buvo suteikta reikiama pagalba ir apsaugos priemonės, studentai dirbo komandose, bet turėjo mažiau galimybių palaikyti gyvą kontaktą su mentoriais, nes mentorai buvo deleguojami į skirtingas vietas ir negalėjo daug laiko skirti studentams. Dėl šios priežasties daugelis studentų mažai bendravo su mentoriais ir negalėjo aptarti, kas jiems kelia rūpestį atliekant praktiką ir kaip spręsti problemas, nepakankamai skirtas laikas studentams per praktiką turėjo įtakos studentų patirtims. Tyrimai [13] rodo, kad, nors studentams buvo suteikta informacija apie pakitimus per COVID-19 pandemiją, sukurta palanki aplinka atlikti praktiką, tačiau ne visada buvo išreikštas pakankamas studentų darbo pripažinimas ir įvertinimas. Studentai, kurie teigiamai įvertino praktiką, buvo globojami prižiūrėtojų, jautėsi saugūs ir gerai pritapo komandoje. O studentai, kurie savo praktikos patirtį vertina neigiamai, paminėjo, kad sulaukė mažiau palaikymo, patyrė nerimą atlikdami praktiką ir jiems buvo sunkiau integruotis į komandą.

Dėl per pandemiją įvestų apribojimų universiteto dėstytojai negalėjo lankyti studentų, todėl studentai negalėjo išsakyti savo rūpesčių. Mokslininkų duomenimis, gyvas studentų bendravimas su mentoriais leidžia būti išgirstiems ir tai mažina jų nerimą [13]. Airijos mokslininkų atlikti tyrimai mobiliojoje slaugoje parodė, kad laiko skyrimas studentams turi įtakos geresniam dalyko supratimui ir tinkamam darbų atlikimui. Taigi, geri santykiai su mentoriais daro didelę įtaką studentų patirčiai, kurią studentai įgyja praktikos metu, jie įgalinami kelti klausimus ir taip labiau tobulėja [7].

Veiksmingai studento ir mentoriaus sąveikai užtikrinti yra svarbus studento asmenybės ir jo mokymosi stiliaus pažinimas. Todėl, keičiantis studentų kartoms, mentoriams kyla iššūkis atrasti būdų ir būti pasiruošusiems dirbti su skirtingais studentais ir skirtingomis sąlygomis, kad net ir kritiniais atvejais, pvz., per COVID-19 pandemiją, sugebėtų efektyviai padėti studentams atlikti praktiką. Kaip ir minima mokslo studijose, grįžtamojo ryšio teikimas yra svarbus studento mokymuisi. Tyrimai rodo [14], kad studentai palankiai vertina mentoriaus kompetencijas, sudarytas sąlygas ir pagalbą gilinti teorines žinias, tobulinti praktinius įgūdžius bei spręsti iškilusias problemas, tačiau mažiau palankiai vertina mentorių praktikos planavimą, aptarimą, grįžtamojo ryšio teikimą ir studentų vertinimą.

Taigi, mentorių bendravimas su studentais yra svarbus studentų profesiniam tobulėjimui. Mentorius, būdamas pavyzdžiu studentui, gali motyvuoti studentus labiau įsitraukti į praktikos veiklas, būti labiau entuziastingiems. Tai skatina studentų pasitikėjimą savimi, formuojami komandinio darbo įgūdžiai. Studentų ir mentorių tarpasmeninių ryšių stiprinimas svarbus geros patirties kaupimui dirbant su pacientais, gali padėti laiku pastebėti galimas klaidas ir jų išvengti [8].

Išvados

1. Sėkmingos studentų patirties klinikinėje praktikoje kaupimui yra svarbi darni studento ir mentoriaus sąveika, kuri pasižymi atviru bendravimu, studentų priežiūra ir palaikymu, skatinant jų įsitraukimą ir juos įgalinant. Efektyviam studentų mokymuisi per praktiką svarbūs pagarba grįsti studento ir mentoriaus tarpusavio santykiai, pagarbos studentui demonstravimas ir grįžtamojo ryšio teikimas. Trūkstant pasitikėjimo mentoriumi, studentai vengia atvirai bendrauti su mentoriais, išsakyti savo pastebėjimus bei aptarti praktikos metu kylančias problemas. Organizuojant slaugos studentų praktiką rekomenduotina atsižvelgti į kitų šalių patirtis, skiriant dėmesio mentorių tarpkultūrinėms kompetencijoms tobulinti.
2. Slaugos studentų ir mentorių sąveika klinikinėje praktikoje yra svarbi profesiniam augimui. Mentorių elgesys ir bendravimas su studentais praktikos metu gali turėti didžiulį poveikį ne vien studentų praktikos efektyvumui, t. y. įgūdžių ugdymui ir kokybiškai pacientų priežiūrai, bet ir studentų patirčiai, kuria remdamiesi būsimoji specialistai grįs savo kaip slaugytojo elgesį. Todėl mentoriaus vaidmens ir funkcijų klinikinės praktikos metu supratimas yra reikšmingas, rengiant kvalifikuotus ir kompetentingus slaugos specialistus.

Literatūra

1. Bailey E., Foster L., Lauder W. Exploring nursing students' experiences of mentoring in clinical practice: A systematic review. *Nurse Education Today*. 2018; 60, 75–83.
2. Brown P., Jones A., Davies J. Shall I tell my mentor? exploring the mentor-student relationship and its impact on students' raising concerns on clinical placement. *Journal of Clinical Nursing*. 2020;29(17–18):3298–310. Prieinama: <https://doi.org/10.1111/jocn.15356>
3. Davies A. Carrying out systematic literature reviews: an introduction to Br. *J Nurs*. 2019 Aug 8;28(15):1008–1014. Prieinama: Doi:10.12968/bjon.2019.28.15.1008.PMID:31393770

4. Galvin K. T. ir Todres L. Caring for the student nurse in clinical practice: Challenges and issues. *British Journal of Nursing*. 2013; 22(18), 1064–1068.
5. Gao Y., Zhang J., Chan S. W., You L., Zhou J. Relationship between clinical preceptors' perceived stress and nursing students' perceived clinical support. *Nurse Education Today*. 2016; 44, 131–136.
6. Guidance for mentors of nursing students and midwives. Royal College of Nursing (2007). Prieinama: <https://www.ed.ac.uk/files/imports/fileManager/RCNGuidanceforMentorsofNursingStudentsandMidwives.pdf>
7. Gill Meeley N. Undergraduate Student Nurses' experiences of their community placements. *Nurse Education Today*. 2021;106:105054. Prieinama: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.105054>
8. Jack K., Hamshire C., Harris W. E., Langan M., Barrett N., Wibberley C. “My mentor didn't speak to me for the first four weeks”: Perceived unfairness experienced by nursing students in clinical practice settings. *Journal of Clinical Nursing*. 2018;27(5–6):929–38. Prieinama: <https://doi.org/10.1111/jocn.14015>
9. Mažionienė A., Staniulienė V., Gerikienė V. The Clinical Learning Environment: The attitude of undergraduate student nurses towards mentorship at hospitals in Lithuania. *CBU International Conference Proceedings*. 2018;6:659–666. Prieinama: <https://doi.org/10.12955/cbup.v6.1229>
10. Mikkonen K., Tomietto M., Tuomikoski A. M., Miha Kaučič B., Riklikiene O., Vizcaya-Moreno F., et al. Mentors' competence in mentoring nursing students in clinical practice: Detecting profiles to enhance mentoring practices. *Nursing Open*. 2021;9(1):593–603. Prieinama: <https://doi.org/10.1002/nop2.1103>
11. Mikkelsen B., Sondergaard S., Jorgensen E. B., Nohr C. Reflections on mentoring nursing students in clinical practice: A systematic review. *Journal of Clinical Nursing*. 2017;26(23–24): 4115–4126. Prieinama: [Doi: 10.1111/jocn.13837](https://doi.org/10.1111/jocn.13837)
12. Standards to support learning and assessment in practice. NMC standards for mentors, practice teachers and teachers. *Nursing and Midwifery Council* (2008). Prieinama: <https://www.nmc.org.uk/globalassets/sitedocuments/standards/nmc-standards-to-support-learning-assessment.pdf>
13. Ulenaers D., Grosemans J., Schrooten W., Bergs J. Clinical placement experience of nursing students during the COVID-19 pandemic: A cross-sectional study. *Nurse Education Today*. 2021;99:104746. Prieinama: <https://doi.org/10.1016/j.nedt.2021.104746>
14. Urbonaitė E. ir Kriukelytė D. Slaugos programos studentų pasitenkinimas klinikinė praktika ir jos organizavimu. *Socialinis darbas*. 2021;1(12):58–71. Prieinama: http://www.socialinisdarbas.lt/files/socialinisdarbas/SS_12-2.pdf
15. Weurlander M., Lönn A., Seeberger A., Broberger E., Hult H., Wernerson A. How do medical and nursing students experience emotional challenges during clinical placements? *International Journal of Medical Education*. 2018;9:74–82.
16. Young R., Tully M. P., Smith R., Lubarsky S. The relationship between mentorship and clinical competence in nursing, occupational therapy and physiotherapy students: A systematic review. *International Journal of Medical Education*. 2017;8: 394-403. Prieinama: [Doi: 10.5116/ijme.59f3.2da2](https://doi.org/10.5116/ijme.59f3.2da2)